

Hallitus

Dir. 2020:29

Komiteeohjeet

Sopimus historiallisitten loukkauksitten ja väkistämisien johosta tornionlaaksolaisia, kvääniä ja lantalaisia vasten.

Päätös hallituskokouksissa 19 maaliskuuta 2020.

Yhtheenveto

Tottuus- ja sovintokomisuunin muotonen komitee, ette tarkastaa loukkauksia ja väkistämistä tornionlaaksolaisia, kvääniä ja lantalaisia vasten, pittää tutkia sitä assimileerinkipolitiikkaa jota ruottin valtio harrasti 1800- ja 1900-luvuina ja se pittää kans toimia ette minuriteetin historialliset kokemukset tehään näkyviksi. Tavotheena oon ette eesauttaa minuriteetile kolektiivin hyvityksen, eistää sovintoa ja vastustaa ette mithään samansorttista ei tapahtuis tulevaisuessa.

Komisuuni pittää mm.

- kartottaa ja tutkia assimileerinkipolitiikkaa ja sen konsekvensiä minuriteetile, ryhmile minuriteetissä ja yksityisile,
- levittää informasuunia ette lisätä tietoa minuriteetistä ja sen historiallisista kokemuksista, ja
- jättää ehotuksia jatkuville toimile ette tuottaa hyvistystä ja eistää sovintoa.

Tehtävän pittää esittää viimisthään 16 toukokuuta 2022.

Tehtävä totuus- ja sovintokomisunille

Tornionlaaksolaiset, kväänit ja lantalaiset asuit Ruottissa kauon ennen nykystä ruottalaista valtiojärjestelmää. Niin valtio ko Ruottin kirkko ja maholiset muut aktöörit oon jo läpi aikoja olheet osalised siiheen ette erilä laila painaa alle minuriteettiä, sen kieliä ja sen kulttuuria. Assimileerinkipolitiikka joka oli käynissä oon iskeny minuriteethiin ryhmänä mutta se oon kans merkiny loukkauksia ja väkistämistä yksityisiä intiviitiä vasten minuriteetissä.

Yks askel hyvitykselle tornionlaaksolaisile, kväänile ja lantalaisile otethiin ko Ruotti vuona 2000 ratifiseerasi Euroopparaatin raamikonvensuunin suojaksi kansalisille minuriteetile (SÖ 2000:2) ja eurooppalaisele säänöle maanosa-elikkä minuriteettikielile (SÖ 2000:3). Tornionlaaksolaiset tunnustethiin silloin yheksi Ruottin viiestä minuriteetistä ja meänkieli kansaliseksi minuriteettikieliksi Ruottissa (prop.1998/99:143). Päämäärä sille nyt jälleavalle politiikale kansalisille minuriteetile oon ette antaa suojaa minuriteetile ja vahvistaa niitten maholisuuksia vaikutusvalthaan ja tukea niitä histuurialisia minuriteettikieliä niin ette net pysyvät elävinnä (prop. 2009/09:1 utg.omr.1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

Minuriteettipolitiikan jatkuvalle kehitykselle vaaitaan laajan ytheisen käsityksen histuurialisista taphauksista jotka oon johtanheet tämän päivän tilantheesheen. 29 toukokuuta 2017 Hallituskanslia (Kulttuuriteparttementi) päätti sen takia ette rahottaa Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T) ette totheuttaa esitutkinon histuurialisista olosuhtheista Ruottin valtion ja tornionlaaksolaisitten ja meänkielenpuhuvitten välissä. Esitutkinossa, Då var jag som en fånge – Statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande under 1880- och 1900- talen (Ku2018/00859/CSM), esitethään ylheisesti histuurialisista taphauksista ja eri aspektista siitä assimileerinkiprosessista jota valtio ja Ruottin kirko harrastit minuriteettiä vasten. Kantava osa esitutkinossa oon suunile kaksikymmentä toistusta intiviitiltä joilako oon omat kokemukset pakotetusta kielivaihetuksesta, rotupioloookisista tutkimuksista ja muista loukkauksista ja väkistämistä. Esitutkinto viittaa siiheen ette oon tarve lisätutkimuksesta, matkhaan räknätty tutkimus joka nostaa esile vaimoitten tilanetta.

Eesauttaaksheen sitä ette minuriteetile annethaan kolektiivi hyvitys ja ette eistää sovintoa se oon tarpheelista ette koko Ruottissa lisäthään tietoa histuurialisista väärinteoista joitako oon tehty ja niistä traumaista jotka elävät vielä tänäki päivänä. Sen kautta komisuunin työ saattaa kans tuottaa siiheen ette mithään saman sorttista ei tapahtuis tulevaisuessa.

Kartottaa ja tarkastaa assimileerinkipolitiikkaa

Tarvitaan kartotus ja monipuolinen tarkastus Ruottin valtion ja Ruottin kirkon akerauksesta 1800- ja 1900-luvuilla ette tua ruottinkielen ja ruottalaisia tapoja meänkielenpuhuville aluheile. Assimileerinkipolitiikkaa oon totheutettu eri tasoila yhtheiskunnassa ja niin julkisilta ko maholisilta muilta aktööriltä. Analyysiä polittisitten päättäjitten, virastoitten, Ruottin kirkon ja valtiolisesti rahotetun tutkiayhtheiskunnan rollista, kannanotosta ja vastuuesta tämän politiikan totheuttamisessa häätyy tehä histuurialisen perspektiivin lähtökohasta. Esitutkinossa tullee esile ette oon suuri puute tutkimuksesta joka valkasee tornionlaaksolaisitten, kväänitten ja lantalaisitten suhtheita valtiota kohin. Olemassaolevan tutkinon selostamisen lisäksi aluheela se oon sen takia tarpheelista ette komisuuni käyttää arkiivimateriaalia ja muuta lähemateriaalia neuvottelussa koskevitten tutkinto- ja arkiiviinstitysuunitten kans. Se oon erityisen tärkeätä ette loukkauksitten ja väkistämisitten essiintymä meänkielenpuhuvia lapsia vasten raamin sisälä ja liittyen niitten koulunkäynthiin, tarkastethaan ja ette sen vielä elossaolevan vanheeman sukupolven toistukset niin miehiltä ko vaimoilta tokymenteerathan ja säilytethään.

Komisuuni pittää

- kartottaa ja tarkastaa sitä assimileerinkipolitiikkaa joka oli käynnissä tornionlaaksolaisia, kvääniä ja lantalaisia vasten kansalisella, rekiunaalila ja paikkakunnalisella tasola 1800- ja 1900-luvuilla ja relevanttitten aktööritten vastuu tämän politiikan totheuttamisessa,
- kuttua yksityisiä, nuoriaki, ette jättää toistuksia ja kertomuksia heän omista elikkä likhiisitten kokemuksista,
- analyseerata laajuutta ja syitä siiheen ette tornionlaaksolaiset, kväänit ja lantalaiset jouvuit rotupioloookishiin tutkimukshiin ja ette tutkia millä laila väkistämistä rahotethiin,
- analyseerata ja esittää muita histuurialisia aspektia ja olosuhtheita jotka saatethaan uskoa ette oon vaikuttanheet tornionlaaksolaisitten, kväänitten ja lantalaisitten tilantheisiin, esim. teolistaminen, työvoiman siirtäminen ja hyvinvointiyhtheiskunnan rakentaminen, ja
- analyseerata seurauksia minuriteetile, ryhmile minuriteetissä ja yksityisile, nuoremanki sukupolven perspektiivistä

Levittää informasuunia kansalisen minuriteetin historiallisista kokemuksista ja jättää ehotuksia jatkuville toimile

Tornionlaaksolaisitten, kväänitten ja lantalaisitten historiaa on itsestään selvä osa historiasta Ruottista eilen, tänä päivänä ja tulevaisuudessa. Samalla aikaa yleisöllä Ruottissa on yleisesti vähän tietoa niin kansallisesta minuriteetistä tornionlaaksolaisista ko kansallisesta minuriteettikielystä meänkieli, jota kans kväänit ja lantalaiset puhuvat. Niin on kans tieto vähäinen – minuriteetissäki – systemaattisesta assimileerinkiprosessista joka on ollut käynnissä niin hiljain ko 1900-luvulla ja assimileerinkipolitiikan konsekvensistä. Sen takia on tarve lisäystä tiosta koko maassa. Tornionlaaksolaisitten, kväänitten ja lantalaisitten historialliset kokemukset vaikuttavat vielä ittekuvaa ja itentiteetti-, kieli- ja kulttuurikehitystä kansallisessa minuriteetissä. Suojatoimenpitoista ja toimista ette säilyttää ja revitaliseerata kansalista minuriteettikieltä meänkieltä on päätetty. Semmoset toimenpito ei kuitenkaan arvioija olevan riittävät ette antaa hyvityksen ja parantaa niitä tuskallisia muistoja assimileerinkipolitiikasta joitako monet vanheemat meänkielenpuhujat kantavat matkassa ja jotka on vietty yli toisile sukupolville. Se on kans välttämätöntä ette sovintoprosessi jatkuu pitkälle ajalle jälkiin ki ko komisuunin työ on loppunu ja ette sisälekoottu materiaali arkiveerathan ja säilytethään tuleville sukupolville ja lisätutkinolle.

Se ei kuulu tehtävään ette pohtia mahdollisia vastuukysymyksiä yksityisissä taphauksissa elikkä ekonomista korvausta yksityisile jotka on joutunheet näitten kotheeksi.

Komisuuni pitää

- levittää informasuunia tornionlaaksolaisitten, kväänitten ja lantalaisitten historiallisista kokemuksista niin ruottiksi ko meänkielä,
- osalistua yleisheen keskustelhuun kompleteeraavasta tiosta joka tulee esile, ja
- jättää ehotuksia jatkuville toimile ette tuottaa hyvitystä ja eistää sovintoa.

Kontaktia ja tehtävän esittäminen

Komisuunila pitää heän tehtävässä olla jatkuva kontakti ja tialooki minuriteetin kans. Kontaktissa yksityisitten kans pitää ottaa huomioon intivityelliä traumaaja joitako komisuunin työ saattaa herättää. Komisuuni pitää neuvotella relevanttitten virastoitten ja organisasuuniten kans tehtävän totheuttamisessa. Ette niin terveys- ja sahraanhoijola ko sosiaalipalvelulla on hyvä peretskaappi ette tarpheenmukhaisesti tukea tornionlaaksolaisia, kväänia ja lantalaisia jotka on kokehneet loukkauksia ja väkistämistä assimileerinkiprosessissa, komisuuni pitää jatkuvasti informeerata Sosialihallintoa heän työstä. Toistuksitten ja kertomuksitten sisälekoaminen pitää tapahtua tialookissa

koskevitten tutkimusinstitysuunitten ja paikkakunnalisitten organisasuunitten kans.
Komisuuni pittää tarkasti seurata norjalaisen totheuskomisuunin työtä joka koskee
saamelaisia, kvääniä ja norjansuomalaisia ja vastaavaa työtä Suomessa ja muissa maissa.

Tehtävän pittää esittää viimisthääns 16 toukokuuta 2022. Komisuunila oon vaphaus ennen
sitä ette esittää osia työstä yhdessä elikkä useassa osamietinössä.

(Kulttuuriteparttementi)